

دانشگاه پیام نور
دانشکده علوم انسانی
گروه علمی الهیات

عنوان پایان نامه:
حقوق اطفال ناشی از تلقیح مصنوعی

استاد راهنما:
دکتر محمد صادق غلام جمشیدی

استاد مشاور:
دکتر حسین داورزنی

تهیه و تنظیم:
فهیمه سادات طباطبائی

پایان نامه:
برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد
رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

زمستان ۱۳۸۸

تقدیم به

ساحت مقدس آقا و مولایمان

حضرت حجه بن الحسن العسکری (روحی و ارواح العالمین له الفداء)

و غنچه مشکفته بوستان آل محمد (ص)

حضرت محسن بن علی بن ایطالب (علیه السلام)

و تقدیم به

دامن پاک مادرم

و جود باصفای پدرم

مهربانی درین همسرم

و گلهای زیبای زندگی ام

زهر او محمد حسین

پاسکذاری

سنت نیکوی پاسکذاری از اساتید کراتقدر کمتیرین وظیفه ای است که

از عهده پاسکذارد در مقابل زحمات و راهبانی های روسکرا آنان بر می آید.

از این رو از اساتید ارجمندم جناب دکتر جمشیدی و دکتر داورزنی

بمخنین راهبانی های دکتر صدری و سرکار خانم دکتر محلاتی کمال تسکرو

قدردانی را دارم.

چکیده :

امید به بقا و ادامه نسل برای انسانها فطری است . این امر در حقیقت یک نوع کمال برای او محسوب می شود .

امروزه همگام با گسترش حوزه دانش بشری و ظهور دستاورد های نو در قلمرو علوم تجربی مسائل و موضوعات پیچیده فقهی و حقوقی نیز پدید آمده که راه حل های مناسب خویش را می طلبد . فقه امامیه با برخورداری از اصل « اجتهاد » توانایی رویارویی با مسائل نو پیدا و ارائه بهترین راه حل ها را داراست . تلقیح مصنوعی نیز یکی از مسائل نو است که پیشرفت دانش پزشکی آن را به عرصه فقه و حقوق کشانده و از آنجا که قوانین و مقررات حقوقی ، ریشه در احکام فقهی دارد هیچ حقوقدانی در دانش حقوق نمی تواند بدون بهره مندی از این منبع عظیم در جهت قانونی کردن چنین مسائل جدیدی گام بردارد.

در تحقیق حاضر به گونه های باروری مصنوعی و حکم شرعی آن می پردازد . مشروعیت موضوع فرزند دارشدن با دخالت عامل سومی به صورت اسپرم بیگانه و یا تخمک بیگانه یا رحم بیگانه را با عنایت به آیات ، روایات ، اصول و قواعد فقهی مورد بررسی قرار می دهد و درباره مشروعیت این طفل و حقوقی که دارد به بحث می پردازد.

کلید واژه: تخمک – اسپرم – ناباروری – تلقیح مصنوعی – تکنیک های کمکی تولید مثل – احکام شرعی – نسب

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۱
فصل اول: کلیات	
۱- تعریف مسأله و بیان سوال های تحقیق.....	۶
۲- سابقه و ضرورت انجام تحقیق.....	۷
۳- فرضیه های تحقیق.....	۸
۴- اهداف تحقیق.....	۸
۵- استفاده کنندگان از نتیجه تحقیق.....	۸
۶- روش انجام تحقیق.....	۹
۷- روش و ابزار گردآوری اطلاعات.....	۹
فصل دوم : تعاریف	
۲- ۱ تاریخچه.....	۱۱
۲- ۲ تعاریف.....	۱۲
۲- ۳ تقسیمات لقاح مصنوعی.....	۱۳
فصل سوم : حکم شرعی تلقیح مصنوعی	
الف - حکم شرعی اهدای اسپرم.....	۱۷
۱- جواز اهدای اسپرم.....	۱۷
دلیل اول- اصول عملی برائت و اباحه و حلیت.....	۱۷
دلیل دوم - نفی عسر و حرج.....	۱۸
دلیل سوم - ضرورت.....	۱۹
دلیل چهارم - آثار مثبت روانی و اجتماعی.....	۱۹
۲- دلایل حرمت اهدای اسپرم.....	۲۰
دلیل اول : اطلاق و عموم پاره ای از آیات قرآن کریم.....	۲۰
دلیل دوم : اطلاق و عموم پاره ای روایات.....	۲۷

- دلیل سوم : مقتضای قاعده احتیاط ۳۴
- دلیل چهارم : آشفتگی نسبی ۳۵
- دلیل پنجم : مغایرت با اغراض تشریح ازدواج ۳۷
- دلیل ششم : هدف تولید مثل و مقام فرزند در قرآن ۳۸
- دلیل هفتم : تضييع حقوق کودک ۳۹
- دلیل هشتم : قباحت آن ۳۹
- ۳ - حکم شرعی پذیرش اسپرم بیگانه ۴۰
- ب - حکم شرعی اهدای تخمک ۴۱
- وضعیت شرعی اهدای تخمک با استفاده از تخمک همسر دوم ۴۱
- ۱ - دلیل جواز ۴۱
- ۲ - دلایل حرمت ۴۲
- ۳ - بررسی دلایل ۴۴
- وضعیت شرعی اهدای تخمک با استفاده از تخمک زن بیگانه ۴۷
- ج - بررسی حکم شرعی اهدای جنین ۴۷
- ۱ - عدم جواز اهدای جنین ۴۷
- اول : تغییر خلق خدا ۴۸
- دوم : نفی کرامت انسان ۴۹
- سوم : زاد و ولد غیر طبیعی ۵۰
- چهارم : مخالفت با مشیت الهی ۵۱
- پنجم : اهدای جنین با اقدامات نامشروع ۵۲
- ششم : دلایل دیگر ۵۲
- ۲ - جواز اهدای جنین ۵۲
- د - تلقیح مصنوعی از دیدگاه اهل سنت ۵۳
- ۱ - جواز یا عدم جواز تلقیح مصنوعی ۵۳
- ۲ - نسبت ۵۷

- ۳ - موارد حرمت تلقیح مصنوعی ۵۷
- ۴ - حکم رحم استیجاری ۵۸
- ۵ - نظر چند تن از علمای اهل سنت در مورد تلقیح با اسپرم بیگانه ۵۹
- ۶ - نتیجه ۶۰

فصل چهارم: آثار فقهی و حقوقی مترتب بر تلقیح مصنوعی

- ۱- ماهیت و شرایط پذیرش نسب ۶۲
- الف - دیدگاه عرفی ۶۳
- ب - دیدگاه قرآن و روایات ۶۴
- منشا انتساب فرزندان به مادر ۶۶
- بیان نظریه ها ۶۶
- ۱- شرایط پذیرش نسب ۷۲
- الف - اثبات نسب پدری ۷۲
- ب - نفی یا انکار ولد ۸۲
- ج - نسب فرزندان ناشی از تلقیح مصنوعی و جنین غیر زوجین ۹۷
- د - نسب فرزندان ناشی از اهدای اسپرم ۹۷
- ه - نسب فرزندان ناشی از اهدای تخمک ۱۰۲
- ی - نسب فرزندان ناشی از اهدای جنین ۱۰۴
- ۲- نفقه ۱۰۶
- الف - نفقه طفل حاصل از تلقیح بین زوجین ۱۰۶
- ب - نفقه طفل حاصل از تلقیح بین دو بیگانه ۱۰۶
- ج - نفقه طفل حاصل از رحم استیجاری ۱۰۷
- ۳- ارث ۱۰۸
- الف - ارث طفل حاصل از تلقیح بین زوجین ۱۰۸
- ب - نفقه طفل حاصل از تلقیح بین دو بیگانه ۱۰۸
- ج - ارث طفل حاصل از رحم استیجاری ۱۰۹

- د - ارث طفل حاصل از لقاح آزمایشگاهی ۱۱۰
- ه - ارث طفل حاصل از تلقیح بعد از وفات زوج ۱۱۲
- ۴- وصیت ۱۱۲

فصل پنجم: حقوق اطفال ناشی از تلقیح مصنوعی

- الف) حقوق حمل ناشی از تلقیح مصنوعی ۱۱۶
- ۱- اهلیت تمتع ۱۱۶
- ۲- برخورداری از وقف ۱۱۸
- ۳- برخورداری از هبه ۱۱۹
- ۴- اقرار برای حمل ۱۱۹
- ب) حقوق طفل متولد از تلقیح مصنوعی ۱۱۹
- ۱- حق طفل برای دانستن ۱۲۰
- ۲- حق طفل در اقامه دعوی مسوولیت مدنی ۱۳۲
- ج) حق طفل در حقوق مدنی ۱۳۸
- ۱- محرمیت و حرمت نکاح ۱۳۸
- الف- در حالت اهدای تخمک ۱۳۸
- ب- در حالت اهدای جنین ۱۴۱
- ۲- حضانت طفل ۱۴۴
- الف- مفهوم حضانت ۱۴۵
- ب- ماهیت حقوقی حضانت ۱۴۷
- ج- ارتباط قواعد حاکم بر حضانت با نظم عمومی ۱۴۷
- د- اشخاص که عهده دار حضانت هستند ۱۴۸
- ز- افرادی که حضانت طفل متولد از اهدای گامت و جنین با آنهاست ۱۵۲
- د) تلقیح مصنوعی و حقوق جزا ۱۵۵
- ه) مبانی عمل حقوقی اهدای تخمک یا جنین ۱۵۶
- ۱- اهدای مخفیانه یا گمنام ۱۵۶

اول: اعراض.....	۱۵۶
دوم: اذن.....	۱۵۸
سوم: صلح.....	۱۶۰
چهارم: هبه.....	۱۶۱
پنجم: وکالت.....	۱۶۴
ششم: قرار داد خصوصی.....	۱۶۵
۲- اهدای آشکار یا با نام.....	۱۶۶
نتیجه گیری و پیشنهادهای.....	۱۶۷
پیوست.....	۱۷۰
فهرست منابع.....	۱۷۹

مقدمه

«لله ملك السموات والارض يخلق ما يشاء يهب لمن يشاء إناثاً و يهب لمن يشاء الذكور ، او يُزوجهم ذكراً و إناثاً و يجعل من يشاء عقيماً إنه عليمٌ قديرٌ»

^۱ خداست تنها مالک آسمانها و زمین ، هر چه را که بخواهد می آفریند . به هر که بخواهد فرزند دختر و به هر که بخواهد فرزند پسر عطا می کند ، یا در رحم دو فرزند دختر و پسر قرار میدهد ، و هر که را که بخواهد عقیم (نازاینده) می گرداند . زیرا او دانا و تواناست .

دستگاه خلقت انسان بسیار پیچیده و شگفت انگیز و پر رمز و راز است و داستان آفرینش انسان نیز حاوی شگفتیها و اسرار زیادی است . به روایت کتب آسمانی و بخصوص قرآن کریم ، خمیر مایه اصلی آدم اولیه از خاک است که خداوند به آن روح بخشیده است .

« اذ قال ربك للملائكة اني خالق بشراً من طي ك فاذا سويتة و نفخت فيه من روحي فقواله ساجدين »
از همان آغاز انسان از دو جنس نر و ماده و مذکر و مؤنث آفریده شده است یا در پی خلقت جنس مذکر ، جنس مؤنث نیز آفریده شده این مرد و زن منشاء نسل انسانی هستند و افراد بشری از این جفت آفریده شده اند .

« يا ايها الناس اتقوا ربكم الذي خلقكم من نفس واحدة و خلق منها زوجها و بث منهما رجلاً كثيراً اونساء »^۲ به هر کیفیتي آفرینش انسان اولیه و جفت او صورت گرفته باشد به هر حال خلقت انسان های بعدی از ترکیب دو سلول مرد است به نام اسپرم و سلولی که در بدن زن است اوول یا تخمک نام دارد .

ترکیب اسپرم و تخمک موجود جدیدی را بیار می آورد که با قرار گرفتن در رحم زن و گذراندن دوران حمل ، مراحل رشد را طی می کند و پس از سپری کردن حالات و اشکال مختلف سرانجام به صورت انسانی کامل از جنس مرد یا زن در می آید و پا به عرصه این عالم می گذارد .

پس کودک انسان از ترکیب دو جزء و دو سلول متعلق به مرد و زن بوجود می آید که هر کدام نباشد طبعاً موجود انسانی هم پدید نخواهد آمد ، البته زن این نقش را هم دارد که علاوه بر دادن تخمک و جزئی از ماده اولیه تشکیل جنین ، آن را در درون خود جای می دهد و از شیر جانی خود می پرورد .
اشارات قرآن در این زمینه زیاد است از جمله :

^۱ سوره شوری (۴۲) ، آیه ۴۹ و ۵۰

^۲ سوره ص (۳۸) ، آیه ۷۱ و ۷۲

^۳ سوره نساء (۴) ، آیه ۱

انا خلقنا الانسان من نطفه امشاج نبتليه فجعلناه سميعاً بصيراً^۱ که خلقت انسان را از نطفه مخلوط بیان می کند . « یا ایها الناس انا خلقنا کم من ذکر و انثی^۲ ألم نخلقکم من ماء مهین . فجعلناه فی قرار مکین^۳ »

طبیعتاً موجودی که بدین ترتیب تکامل می یابد ، رشد یافته و شکوفا شده موجود ریزی است که از مرد وزن رها می شود و در هم می آمیزند و همین امر ، تعلق و وابستگی خاصی را بین کودک و دو منشاء پیدایش آن بوجود می آورد که علاوه بر آثار طبیعی و ژنتیکی آثار اجتماعی را نیز در پی دارد . ولی همه انسان ها و همه زوجها از این نعمت برخوردار نیستند و استثناء مردانی پیدا می شوند که یا فاقد اسپرم اند و یا اسپرم آنها توان و یا خاصیت ترکیب با تخمک زن را ندارد و یا زانی وجود دارند که یا تخمک ندارند و یا قابلیت و توان پذیرش اسپرم را ندارند و یا رحم آنها توان نگهداری و پرورش جنین را ندارد یا اصلاً رحم ندارند.

این وضع از دیر باز وجود داشته و انسان برای پیدا کردن راه حل برای این مشکل به دعا و درخواست از خداوند و سایر روشهایی که به فکر خودش می رسیده متوسل می شده است . قرآن کریم خود از سویی به وضع استثنایی بعضی از زنان و مردان و عقیم بودن آنان اشاره کرده و از سویی دیگر اندیشه و بهره گیری از تجربه و مطالعه در رموز خلقت را به انسان آموخته و از سوی دیگر درخواست و التماس برخی از اینان را منعکس نموده و باردار کردن آنها را با قدرت خداوند بیان نموده است .

قرآن داستان دو تن از پیامبران را که به خاطر عقیم بودن همسرشان که فاقد فرزند بودند و با رسیدن به سن پیری و کهولت حسرت داشتن فرزند در دل داشتند و نزد خدا تضرع می کردند نقل می کند و بیان می کند که خداوند به آنها فرزند داد و آنان در عین خوشحالی از لطف و باور به قدرت خداوندی شگفتی خود را از اینکه چگونه در سن کهولت که قاعدتاً توان سازندگی اسپرم بسیار ضعیف است و با عقیم بودن زن می توانند صاحب فرزند شوند ، پنهان نداشتند (آیات ۲ تا ۹ سوره مریم) نظیر چنین وضعی در مورد ابراهیم و همسرش نیز وجود دارد و خداوند در قرآن در جاهای مختلف از جمله سوره هود و ذاریات این مسئله را نقل می کند .

^۱ سوره دهر (۷۶)، آیه ۲
^۲ سوره حجرات (۴۹)، آیه ۱۳
^۳ سوره مرسلات (۷۷)، آیه ۲۰ و ۲۱

به هر حال ، خداوندی که چنین قدرت نمایی مستقیمی را خود انجام داده و با دادن موهبت عقل و هوش و ابتکار و آفریده خود ، توان بشارت فرزند دار شدن به عاجزترین و فاقدین قدرت باروری را داده است و امروزه بشر می تواند وسیله ای باشد که با وسایل عملی مشکل ناباروری را حل کند .

امروزه علم پزشکی با بهره گیری از روشهای کمکی تولید مثل ، امر فرزنددار شدن را برای زوجهای نابارور که در شرایط طبیعی قادر به فرزند دار شدن نیستند تا حدود زیادی فراهم کرده است .

تشکیل جنین در آزمایشگاه ، انتقال جنین به رحم زن ثالث و اهداء جنین به یاری پیشرفت های شگرف علم پزشکی امکان پذیر شده است .

این موارد دارای ابعاد مختلف زیست شناختی ، حقوقی ، اخلاقی ، اجتماعی و مذهبی می باشند .

بکارگیری روش های جدید در تولید مثل با کمک دانش نوین پزشکی موجب طرح پرسش هایی در عرصه علم حقوق گردیده ، که پاسخگویی به آنها از نظر حقوقی دشوار است .

اگرچه موطن اصلی ظهور تکنیک های جدید در امر تولید مثل مغرب زمین بوده است اما نه آن تکنیک ها در آنجا محصور مانده و نه بیماران مایل به فرزند دار شدن منحصر در آنجا هستند .

تولد کودکی که قسمتی از راه پیدایش خود را در خارج از مسیر طبیعی پیموده است ، ترکیب اسپرم با تخمک در خارج از رحم ، پرورش کودک تا مدت معینی در داخل لوله آزمایش و... مسائل حقوقی خاصی را طرح می کنند که هیچ سابقه ای در نظام حقوقی کشور ما نداشته اند . از آن جهت که اداره و تنظیم این پدیده ها به وسیله مقررات برای پایداری نظم جامعه ضروری است .

از طرفی اصابت دانش ژنتیک به محیط حقوق خانواده ، حقوقدانان را در تصمیم گیری به تردید می اندازد خانواده هسته مرکزی اجتماع و کانون حفظ سنن ملی و اخلاقی و مرکز رشد عواطف و احساسات است . بنابراین سیاست و خط مشی دولت ها همواره معطوف به حفظ اعتبار و قدرت آن است .

با این توصیفات حقوقدان باید پاسخ های مستدل حقوقی خود را با امور نسبی ، عرفی و شرایط مادی و معنوی زندگی خاص خانوادگی هماهنگ نموده و در نهایت با تلطیف و اخلاقی کردن قواعد به کار گرفته شده و با استفاده از آرمان های اخلاقی و در نظر گرفتن تأثیر آنها و مصلحت اندیشی ، نظر خود را ابراز کند .

به هر حال امید است با پیشرفت بحث ها و بالا رفتن دانش و فهم حقوقدانان در این مورد یک کالبد قوی قانونی در جهت تنظیم ژنتیک در محدوده حقوق خانواده شکل بگیرد که از این طریق به قبول عمومی در به کارگیری تکنیک های کمکی تولید مثل کمک نموده و چشم انداز مثبتی را در این مورد در سطح جامعه بوجود آورد.

در تحقیق حاضر سعی شده با کمک آیات و روایات، اصول و قواعد فقهی به بررسی مسئله پرداخته شود.

این پایان نامه دارای ۵ فصل اصلی است که شامل موارد ذیل است:

فصل اول: به کلیات اختصاص دارد

فصل دوم: در مورد تاریخچه و تعاریف و تقسیمات لقاح مصنوعی بحث می کند

فصل سوم: تلقیح مصنوعی و حکم شرعی آن است که به بیان جواز یا حرمت تلقیح مصنوعی پرداخته و دلایل موافقان و مخالفان را آورده ایم

فصل چهارم: آثار فقهی و حقوقی مترتب بر تلقیح مصنوعی است که به نسب و ماهیت آن و نفقه وارث و وصیت پرداخته

فصل پنجم: در مورد حقوق اطفال ناشی از تلقیح مصنوعی است که به حق حمل و طفل متولد پرداخته است.

در زمینه تحقیق و بدست آوری اطلاعات مشکلاتی وجود داشت که از جمله:

نبود منابع فقهی و حقوقی جامع و کامل بود و بیشتر مقالات یا استفتائات محدود در این زمینه موجود بود و دیگر نبود کارشناسان مذهبی متخصص در زمینه پزشکی.

با این حال سعی شده است تا جای امکان تحقیقی خوب و جامع ارائه شود باشد که مورد قبول واقع شده و شمعکی باشد پیش روی جویندگان فقه پویای جعفری.

وما توفیقی الا بالله

فصل اول

کلیات

۱- تعریف مسأله و بیان سوالهای اصلی تحقیق:

امید به بقا و ادامه نسل برای انسانها فطری است این امر در حقیقت یک نوع کمال برای او محسوب می شود امروزه پیشرفت های علمی سبب شده که بسته شدن نطفه انسان از غیر راه شناخته شده امکان پذیرد.

تلقیح به معنای باردار کردن است . تلقیح مصنوعی یعنی زن رابا وسائل مصنوعی و بدون اینکه نزدیکی صورت گیرد آبستن کنند خواه این ترکیب در رحم زن صورت پذیرد و خواه در خارج از رحم.

تلقیح مصنوعی از جهات مختلف قابل تقسیم است :

- ۱- لقاح درون رحمی که این عمل در داخل رحم زن انجام می شود
  - ۲- لقاح خارج از رحم که در خارج رحم زن عمل ترکیب صورت می گیرد که خود این لقاح خارجی به دو صورت متصور است که اولی لقاح خارجی از رحم و کاشتن نطفه در رحم و دومی لقاح خارج از رحم و ادامه مراحل رشد جنین تا کامل شدن در بیرون رحم صورت می گیرد . برای تلقیح از سلول جنسی رسیده و آماده تلقیح نر یا ماده استفاده می شود . گاهی از تخمک و گاهی از اسپرم استفاده می شود .
- از تخمک اهدایی در زوجه ای که رحم سالم دارد ولی یا اصلاً تخمک ندارد یا تخمک دارد ولی به دلیل چسبندگی شدید لگنی آزادشدن و یا برداشت آن ممکن نیست و یا اختلال ژنتیکی اتوزوم غالب دارد و یا بیماریهای خاصی دارد که انتقال آن به کودک محتمل است استفاده می شود .
- در مورد اهدای اسپرم وقتی است که مرد فاقد اسپرم بوده یا اسپرم او توانایی بارور کردن تخمک را نداشته باشد یا وقتی مرد اختلال ژنتیکی یا ارثی داشته باشد یا ناقل ناهنجاری های کروموزومی باشد

سوالهای اصلی تحقیق :

- ۱- حکم تکلیفی تلقیح مصنوعی چیست ؟
- ۲- تلقیح مصنوعی چه آثار فقهی دارد ؟
- ۳- تلقیح مصنوعی چه آثار حقوقی دارد ؟
- ۴- طفل متولد شده از تلقیح مصنوعی منتسب به کیست ؟
- ۵- چه آثاری در پی این انتساب وجود دارد ؟

۶- مسئله ارث و حضانت و نفقه و ولایت و حرمت نکاح آنها چه می شود؟

۲- سابقه و ضرورت انجام تحقیق:

مهمترین شاخصه هر علمی تاریخ آن علم است در مورد تلقیح مصنوعی که از مسائل مستحدثه است در قرآن و روایات که چیزی وجود ندارد.

از نظر فقهی بین علمای شیعه و سنی هم اختلافات بسیاری وجود دارد آنچه در آیات و روایات و ابواب فقهی وجود دارد یا ادخال منی و باروری غیر متداول و غیر طبیعی است یا مبانی آن و یا برخی فروع و شیوه های تولید مثل و در هیچ مورد به مصداق و موضوع مورد بحث اشاره نشده.

البته با عنایت به اصول و کلیات فقه شیعه، مانند علت ها و حکمت ها، مصالح و مفاسد احکام، قواعد عام باب نسب و الحاق ولد و ..... و عدله و روایات خاص مرتبط با شیوه های غیر طبیعی تولید مثل می توان احکام و آثار باروری پزشکی به روش فوق الذکر را استنباط کرد.

از لحاظ حقوقی در برخی کشورهای جهان تحقیقات دامنه داری صورت گرفته و حتی در بعضی کشورها بصورت قانون مدون درآمده در کشور ما در سالهای اخیر تحقیقاتی به عمل آمده از جمله آن مقالات می شود به مقاله دکتر کاتوزیان (در حقوق مدنی) دکتر شهیدی (ارث)، وضعیت حقوقی کودک آزمایشگاهی (دکتر صفایی (حقوق خانواده) آیت الله یزدی (باروری های مصنوعی و حکم فقهی آن) و محسن حرم پناهی (تلقیح مصنوعی) و ..... اشاره نمود.

ضرورت انجام تحقیق:

در باب ضرورت همین بس که فقه باید در همه ابواب راه روشنی پیرامون زندگی بشر قرار دهد تا مردم را از سردرگمی نجات دهد تا مردم با اطمینان خاطر به آن تمسک جویند در مسائل مستحدثه هم وظیفه فقه روشن است.

با توجه به متقاضیان بی شمار در این زمینه و ابهام در تکالیف حقوقی طرفین و حقوق مدنی اطفال متولد شده از این طریق مانع بزرگی در استفاده از این دستاورد پزشکی بشمار می آید و همین موضوع ضرورت انجام تحقیق را به خوبی نشان میدهد.

از طرف دیگر حساسیت و محدودیتهای قانونی در بحث تلقیح مصنوعی وجود دارد.

نقش فقه به عنوان عامل تعیین کننده و روشن کننده ابهامات در این زمینه ما را بر آن می دارد که با تلاشی مضاعف در پی پر کردن خلأ های قانونی و شرعی این مسئله باشیم.

۳) فرضیه های تحقیق :

فرضیه های اصلی تحقیق عبارتند از :

- ۱) تلقیح مصنوعی برای درمان ناباروری با تمسک به ادله ای چون اصل جواز ، حلیت و حاجت و ضرورت مشروع می باشد .
- ۲) طفل متولد از تلقیح مصنوعی ملحق به صاحبان اسپرم و تخمک است
- ۳) نسب طفل متولد از تلقیح مصنوعی مشروع و قانونی است و از تمام حقوق یک فرزند طبیعی مثل حضانت ، نفقه ، ولایت و ارث بهره مند می گردد .

۴- اهداف تحقیق :

هدف از تحقیق حاضر ارائه روشهایی برای تبیین وضعیت شرعی و حقوقی تلقیح مصنوعی است .
فقه ما آنقدر پویا است که توان رویارویی با مسائل جدید را دارد منتهی باید با تحقیق و فهم عمق آن به آن دست یابیم .
طبق فرمایش مقام معظم رهبری « ما باید دامنه فقه را وسعت دهیم . فقه ما باید از لحاظ سعه سطح و فقاقت پیشرفت کند و همه مسائل زندگی را شامل شود امروز خیلی از مسائل از لحاظ فقهی برای ما روشن نیست ...»
پس با تحقیق بیشتر پیرامون اینگونه مسائل راه روشنی پیرامون زندگی بشر قرار می دهیم .

۵- استفاده کنندگان از نتیجه پایان نامه :

نتیجه این تحقیق برای عموم افراد جامعه می باشد مخصوصا زوجهای ناباروری که سالها در حسرت داشتن طفلی قانون زندگیشان به سردی گرائیده است و همینطور اشخاصی که داوطلب به انجام چنین کارهایی هستند و از این قبیل حقوق دانان و وکلای دادگستری و پزشکان و بیمارستان ها و سازمان ثبت احوال و... نیز مفید است .

در مؤسسات آموزشی و پژوهشی هم قابل استفاده است و هم در دستگاههای اجرایی بعد از قانونی شدن و البته می تواند مورد توجه قانون گذاران واقع شود.

۶- روش انجام تحقیق :

نوع این تحقیق نظری و کاربردی است و عمدتاً بر اساس مطالعات نظری روش به صورت استدلالی و تحلیل منطقی است و با طرح مسأله با پیدا کردن مورد ابهام راه حل مورد نیاز ارائه شده است .

۷- روش و ابزار گردآوری اطلاعات

برای گردآوری اطلاعات بیشتر از روش کتابخانه ای و اسنادی و با استفاده از تکنیک های منبع یابی و فیش برداری از کتابهای تخصص استفاده شده است البته مصاحبه با متخصصین این رشته و استفاده از سی دی های معجم فقهی و سایت های اینترنتی مربوط و مراجعه به مؤسسه پژوهشی رویان هم یاری دهنده بوده اند .

فصل دوم

تعاریف

۲-۱- تاریخچه تلقیح مصنوعی :

تلقیح مصنوعی در ابتدا جهت اصلاح نژاد یا تکثیر حیوانات اهلی مثل گاو و گوسفند به کار می رفت . اولین آزمایش را یکی از دانشمندان آلمانی به نام Ludwig Jacobi در سال ۱۷۶۵ میلادی روی ماهیها انجام داد.

چند سال بعد یکی از دانشمندان معروف ایتالیایی به نام پروفیسور Spalanzoni که کشیش نیز بود ، تلقیح مصنوعی را روی سگها آزمایش کرد و نتیجه مثبت گرفت.

در نیمه اول قرن نوزدهم در روی مادیان و گاو و گوسفند تلقیح مصنوعی عمل گردید و بالاخره در اواخر قرن نوزدهم یکی از دانشمندان بزرگ علم الامراض روسی به نام Elielvanoff تلقیح مصنوعی را در چهارپایان با متدی خاص معمول ساخت که فعلا نیز از آن روش در حیوانات استفاده می شود .

دنباله این آزمایشات به انسان نیز کشیده شد و کم و بیش تلقیح مصنوعی در روی زنان انجام گرفت یک پزشک انگلیسی به نام Jhon Hunter در سال ۱۷۹۹ گزارشی در این زمینه به دولت انگلستان داده است که گزارش مزبور ضبط است .

یکی از پزشکان فرانسوی در سال ۱۸۶۸ طی گزارش خود خاطر نشان ساخته ، که در فرانسه ده مورد تلقیح بر روی زنان انجام شده و قدیمی ترین آنها را مربوط به سال ۱۸۳۸ دانسته است .

در امریکا نیز دکتر Marionsins اولین آزمایش خود را در بیمارستان نیویورک که سیتی در سال ۱۸۶۶ عملی ساخت. ده سال بعد یکی از دانشمندان فرانسوی به نام Gerard ، گزارش داد از ۷۲ زنی که تلقیح شده اند ۴۱ نفر آنها از این طریق بارور گردیده اند .

از سال ۱۹۱۴ تقریباً موضوع تلقیح مصنوعی کاملاً توجه علما و پزشکان را به خود جلب نموده است . در سال ۱۹۱۴ یکی از اطباء انگلیسی مقیم مصر موسوم به جامسیون شنیده بود که در زمان بدویان طریقه ای برای معالجه زنان عقیم وجود دارد که گاه منجر به آبستن شدن زن ها و گاه منتهی به مرگ آنان می گردد .

زنان بدوی به قطعه ای از پشم ، افسون می خواندند و بعد آن را به زن نازا می دادند تا به رحم خود بمالد و معتقد بودند که زن یا حامله می شود یا می میرد این پزشک پس از تحقیقات بیشتر دریافت که زنان پشم را به نطفه مردان آغشته و سپس آن را به زن عقیم می دادند تا استعمال نماید که علاوه